

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,

prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,

prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 19-a Augustu 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Frangerile diecimale in scol'a poporala.

(Fine).

La alegerea locului pentru diecimale avemu de a ne ferí, cá se nu cademu in un'a din dóne erori:

1. de a le tractá, cá pana acum'a, prea tardiu, dupa frangerile vulgare, séu dóra tocmai de odata cu ele, séu
2. de a le propune dóra prea de tempuriu, alaturarea cu numerii intregi.

Cumca temerea de alunecare in aceste estreme nu e de totu nefundata, ne vomu puté convinge indata, ce vomu luá la mana unele planuri de invetiamentu, esite in tempulu mai recinte, dupa publicarea articolului de lege VIII. din 1874.

Se vedemu, cumu ne-amu puté ferí se nu cademu in ele!

Contra erórei prime vorbesce insasi firea diecimaleloru, càci ele sunt mai usióre decatu frangerile vulgare, la cunóscerea caror'a, pre langa propunerea cea mai naturala, avemu lipsa de a ne insusí o multime de reguli; afara de acést'a, anticipandu vulgarile, am despartí diecimalele de trupin'a loru firésca, adeca de numerii intregi; propunendu-se de o data, s'ar nasce o confusiune in capetele scolariloru si nu ar' puté

cunósce pre deplinu nice pre unele, nice pre altele, ceea ce de siguru nu v'a fi scopulu nostru. Apoi insasi lips'a diecimaleloru la propunerea sistematica a mesuriloru metrice, carea trebue se premérgea cunóscerei frangeriloru vulgare, nu ne v'a concede a le amaná asia tardiu.

Remane acuma a ne orientá faciá de celalaltu estremu.

La propunerea prea tempuria a diecimaleloru putemu fi usioru indemnatu prin folosulu loru celu mare si prin usiorinti'a, ce presinta ele la computarea cu mesurile de acum'a. Entusiasmati pentru ele din caus'a calitatiloru mentionate, putemu fi sedusi a le avansá dela loculu loru de pana aci, asia dicendu „de langa usia,” a le avensá dicu, in fruntea mesei, — de unde ar' stringe la cotu, ar' imbuldí pre mesenii fruntasi si astfeliu strimtorati ar' puté se remana totu nesaturati.

Scimu cu totii, ca bas'a computulu intregu sunt grupele prime, — cunóscerea numeriloru pana la 10, apoi pana la 100. — In acestu cercu ne marginimu cu pruncii la computulu verbalu; càci de si invétia ei a scrie acesti numeri cu cifre si a-si insemná temeie primite séu resolute, — propunerea sistematica a celoru 4 operatiuni cu cifre se incepe numai dupa acést'a. Atatu scrierea numeriloru de aici in colo, catu si operatiunile cu ei ne dau destulu de lu-

eru, si avemu se fimu cu cea mai mare precautiune, cu deosebire la inmultire si impartire, căci scim prea bine, că numai mai tardiu putemu aplicá unu divisoru de dóue si mai multe cifre. — Ce s'ar' intempla acum'a, déca inainte de a terminá cu aceste trepte, amu propune a-laturea cu ele si diecimalele? Respunsulu ar' fi mai totu acela, ce l'am datu si la propunerea diecimaleloru paralelu cu frangerile vulgare.

Diecimalele dara se nu se propuna inainte de a fi scolarii deprinsi in tóte 4 operatiunile cu numeri intregi, căci ele ar' aduce numai confusiune, — de alta parte, avendu lipsa de ele, se nu le tractamu prea tardiu, cu atatu mai puțin se le tractamu dupa frangerile vulgare, fiindu si mai usióre decatu aceste. — Convinsi odata de aceste adevaturi, mai putemu vorbi de greutate la alegerea locului lor?

Elu insusi se recomanda de sine, anume dupa ce pruncii cunoseu operatiunile fundamentale cu numeri intregi si sunt deprinsi intr'unu cercu anumitu cu sistemulu decadicu.

Aici ele facu unu servitiu duplu; de o parte prin ele repetamu scrierea si computarea cu numeri intregi, ce póte servi dreptu repetitiune pentru toti si cá deprindere din nou pentru cei mai slabuti, de alta parte ele suplinescu fórte multu calcularea cu numeri de mai multe numiri, căci afora de tempu, atatu banii dupa valul'a de astadi, catu si tóte mesurile se potu considerá cá diecimale. Asia d. e. 5 metri 6 dm 7 cm 8 mm i putemu scrie usioru in unu numeru compactu si i putemu cetí dupa recerintia sub ori si care nume, indicatu prin punctulu diecimalu, precumu 5.678 metri 56.78 dm. 567.8 cm. séu fora punctu toti sunt milimetri: 5678 mm: Asia si celelalte mesuri metrice.

Dela introducerea mesuriloru metrice pre la noi am propusu diecimalele la loculu indicatu, si nu numai ca nu am intempinatu nice o greutate, asia incatu la propunerea lor nu mi-a trebuitu mai multu tempu de catu la frangerile vulgare, pana am trecut prestu adaugere; dar' din contra pre langa folosulu lor la computarea mesuriloru nóue, mi-a ajutat de a escitá in pruncii mai debili — disgustati órecumu de operatiunile de pana acuma — interesare via

pentru computu. Nu voiu uitá nice odata faci'a si vióia indestulita a unui scolariu mai debilu, candu se intorcea dela tabla la locu, dupa ce a fostu terminatu o inmultire cu diecimale si a aflatu loculu, unde se puna punctulu.

Acolo, unde mesurile metrice sunt introduse mai de multu si au prinsu radecina mai buna la poporu decâtu pana acuma la noi, precumu in Franci'a prestu totu, apoi in tierile germane, in cea mai mare parte diecimalele se propunu la loculu aratatu mai susu, carele e sustienutu de multi dintre cei mai renumiti pedagogi. Mai multe arguminte, cu cari pledéza o foia germana in favorulu acestei pareri, s'au publicatu si in: numerulu 38 alu „Scólei Romane“ din anulu 1876.

Recomandamu acestu locu pentru propunerea sistematica a diecimaleloru, nu voiescu a dice d'ra, ca pana aci ele se fia de totu desconsiderate, din contra; precumu facemu pre prunci cunoscuti cu jumetatile, patrimile si alte frangeri vulgare mai usióre — la computulu verbalu — cu multu mai nainte de propunerea sistematica a frangeriloru vulgare, se-i familiarisamu si cu diecimalele mai usióre, precumu cu: diecimi si sutimi, ce se póte face cu cea mai mare usiorintia la aratarea decimetrului cá diecime de metru, a centimetrului cá sutime si asia la celelalte mesuri.

Si cu aceste inchieinda tractatulu de faci'a, rogu pre Onorat'a Reuniune, cá cu ocaziunea statorei planului de invetiamentu se ice in consideratiune parerile desfasiurate.

Isidoru Titieni.

directoru la scól'a capitala din Monoru

Masin'a (rusésca) de computu.

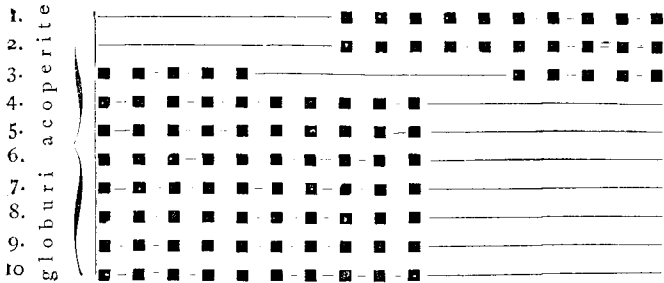
(Urmare).

II. La tractarea numeriloru dela 10—100.

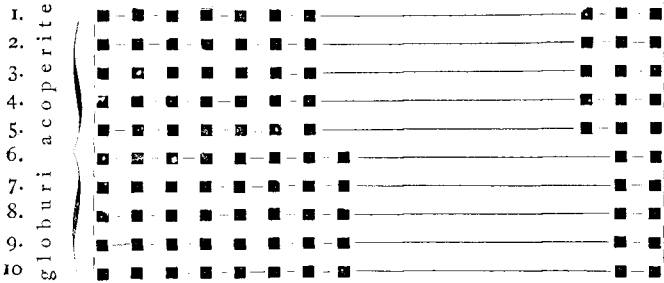
Totu asemenea se procede si in cerculu numeriloru dela 10—100. Diecile si unimile se infaçiosieza in directiune orizontala, si nu verticala. D. e. numerulu 25 se va infaçiosia in modulu urmatoriu:

Fig. 3.

Asia:

si nu asia:

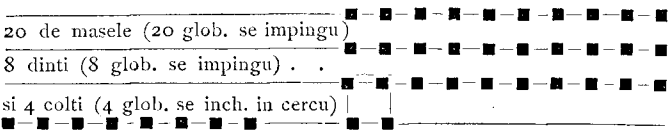

In modulu acest'a se infaciosiéza fórté usioru si chiar' cu deosebire descompunerea decadica a numerilor.

7) Fiacare problema trebuie reproducu pe machina inaintea prunciloru asia, incátu acesti'a se observeza cá si cu o privire formarea dieciloru.

In modulu acest'a prunculu va resolví mai usioru intrebarile puse si se va face totu odata familiaru cu sistemulu decadicu alu numeriloru. D. e. Invet. va dá esemplulu urmatoriu: Unu omu in etate are:

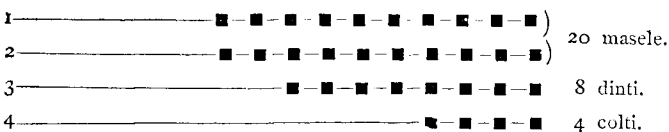
Fig. 4.

Câti dinti de toti? (68 de globurele se acoperu).

Din o asemenea descompunere va observá prunculu indata, cá aci sunt 3 dieci si 2 unimi. Esemplulu de mai susu trebuie infaciosiatu prin urmare in modulu aretatu; ér' neci decum asia:

Fig. 5.

Candu avemu se adaugemu doi numeri, cari constau din dieci si unimi, acést'a se póte infaciosiá in doue moduri, si anume:

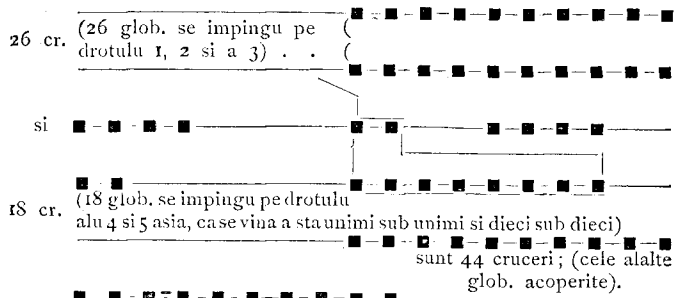
a) Se adaugu dieci la dieci, si apoi unimi la unimi. (Met. Computului pag. 29!)

b) Se adaugu la intregu numerulu de antaiu numai diecile (din numerulu alu doilea) si apoi unimile D. e. Ioanu capeta dela tatalu seu 26 cruceri si dela

muma-sa 18 cr., cá se-si cumpere o tablitiá si unu abecedariu; câti cruceri a avutu elu de toti?

Infaciosiarea in modulu antaiu

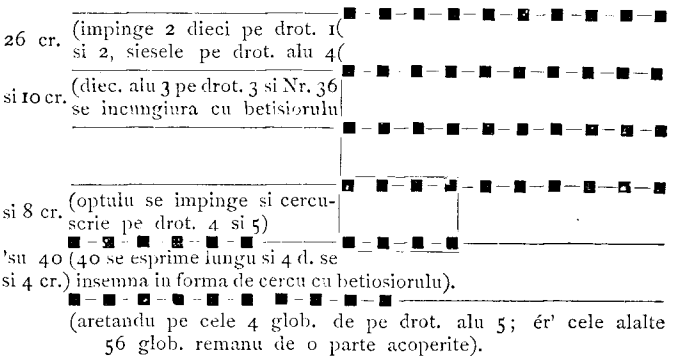
Fig. 6.

si acést'a pentru aceea, cáci inca mai inainte au fostu 3 dieci curate (invet. aréta la drotulu 1 alu 2-lea si alu 5-lea), — la acestea mai vine adaosu 1 diece (optulu cu doi inchisi in cercu) si 4 unimi aretandu pe patru de pe drotulu alu 3-lea. Séu: Pentru cá 2 dieci (pe drotulu 1 si 2) si cu 1 diece (pe drotulu 5) facu 3 dieci séu 30; din optulu acest'a (8 de pe drotulu alu 4-lea) si din siesele acest'a (de pe drotulu 3) capetamu si alu 4-le diece séu 40, (optulu si doi cuprinsi in cercu); 4 dieci cu ceste 4 unimi remase din 6 unimi (de pe drotulu alu 3-lea) facu 4 dieci si 4 unimi séu 44; deci la olalta 44 etc.

Infaciosiarea in modulu alu doilea

Fig. 7.

La procedur'a dupa modulu acest'a alu doilea, droturile trebuie lasate góle in mijlocu pentru diecile adaugunde.

Cea ce exprima invet. incetu, se si infaciosiéza. Esprimandu num. 26, impinge 2 dieci pe drotulu 1 si 2, ér' 6-le numai pre alu 4-le drotu. Esprimendu diecele numerulu alu 2-lea, adeca alui 18, impinge diecele pe drotulu alu 3-le in mijlocu (dar' nu pana la rama) si insémna pre 8 in forma de cercu cu betisiorulu pe drotulu alu 4-le si alu 5-le. Lasându-se diecele de pe drotulu alu 3-lea in mijloculu acestui'a si impingendu-se patru de pe drotulu alu 4-lea cam la o parte dela cele 6 globurele aflatóre in drépt'a: se usioréza privirea preste numerii din tem'a data, fora de a impedecá cátu de puçinu infaciosiarea sumei generale.

Dupa o asemenea procedura se lasa figur'a deja formata asia, si i-se aplica mai multe exemple practice. D. e. Ioann are 26 de nuci si soru-s'a Mariór'a 18; câte nuci au amendoi fratinii? Se ne arete la figur'a acést'a numerulu nuciloru lui Ioanu . . . N! (Prunculu aréta globurelele: 10+10 de pe drotulu 1 si 2 si 6 glob. de pe drotulu alu 4-lea). Acum'a câte nuci are Mariór'a-se ni arete N! (Se aréta cá mai susu). Asia-dara: Ioanu are atatea nuci (aretându respective cercuscriindu cu betisiorulu 26 glob.) si Mariór'a atatea! (18 pe drotulu 3, 4 si 5). Câte nuci ar' fi la olalta, déca Ioanu si Mariór'a le-ar' pune tóte intr'o peleria? (44.) Pentru ce? Pentru cá 26 cu 10 nuci facu 36 de nuci si inca 8. facu 44 nuci (Prunculu aréta la globurele cá mai susu). Cum de 36 si 8 dau 44? Pentru cá din unimile 6 si 8 s'a facutu 1 diece si 4 unimi; deci déca mai adaugemu si diecele alu 4-le, capetamu 4 dieci si 4 unimi séu 44.

Se póte intemplá, cá pruncii provocati se resolvésca o tema, se deie unu respunsu cu totulu falsu, nevedindu figur'a la masin'a de computu. Atunci invet. ia masin'a si corege respunsurile (dupa modulu 1 séu alu 2-le). Cátu face 38 cu 25 cruceri? Computati, a) de rostu si apoi 'mi spuneti! N! (respunde 53 cruceri).

Vino afara si ne dà de o parte 38 de globurele dela masin'a. Ci asia, cá 3 dieci se se véda pe cele 3 droturi mai de asupra, ér' 8 pe drotulu alu 6-lea. (Prunculu o face). Se ne spuna acum'a, pentru ce au remasu góle droturile 4 si 5. . . . N! (Gresita e intre-barea pusa in modulu urmatoriu: „Care dintre voi mi-ar' sci spune etc.“ ceea ce se aude din partea multoru invetiatori, chiar' dintre cei mai buni). Prunculu va trebui se respunda: Pentru cá 25 constà din 2 dieci si 5 unimi; si cele 2 droturi góle 'su destinate pentru cele 2 dieci, ce sunt de a se adauge. Invet. Asia este! Impinge aceste 25 globurele, adeca: 2 dieci (aretandu-se drotulu alu 4 si alu 5) in mijlocu, ér' pre 5 'lu lasa de desubtu. (Prunculu a nimeritu, luandu la cele 2 glob. de pe drotulu alu 6-le inca 3 de pe alu 7-le, si cercuscriindu-le cu betisiorulu) v. Fig. 7! — Câte dieci (intregi) ai acum'a? (Cele alalte globurele remanu acoperite). (Siese). Câte unimi? (Trei) Esprime-le de-odata! 63! Cu câtu ai gresitu mai de inainte? (Cu unu diece intregu). etc. —

Pentru de a infaciosiá subtragerea numerulu 18 din 26 se procede in modu intorsu. D. e. Ioanu am disu, ca a capetatu dela tatalu seu si mama-s'a 44 cruceri, cá se-si cumpere tablitia si abecedariu; acum'a déca pe tablitia a datu 18 cr; câti i-a mai remasu pentru abecedariu?

Infaciosiarea: Ioanu a avutu 44 cruceri; 44 este unu numeru compusu, ce stà din 4 dieci si 4 unimi, (44 de globurele se impingn la o parte, cele

alalte remanu acoperite); elu a datu 18 cr. pe tablitia, adeca 8 unimi (optu cercuscriu din fig. 7. se dà dupa acoperisiu — se acopere) si 1 diece (se acopere globurele de pe drotulu alu 3-lea cu celelalte). Câti cruceri i-a mai remasu dara pentru abecedariu? (Aretandu-se 2 dieci pe drotulu 1 si 2 si 1 siese pe drotulu alu 4-lea), séu:

Ioanu a avutu 44 cr. (Se impingu 4 dieci pe primele 4 droturi si 4 unimi pe drotulu alu 5-lea) si 18 a datu pe tablitia. (18, adeca se impingu 1 diece pe drotulu alu 4-lea si 2 patru pe drotulu alu 3-lea si alu 5-lea), Câti cruceri i-au mai remasu pentru abecedariu? (26 globurele se aréta, ér' celelalte se acopere).

8) Voindu a descompune num. 100 in dieci, séu si in dieci si unimi si acést'a a-o aretá la masin'a; se impingu globurelele in grupe anumite in drépt'a si stâng'a si apoi se aplica exemple practice la figurile respective. Acést'a se póte face in modulu urmatoriu:

Fig. 8.

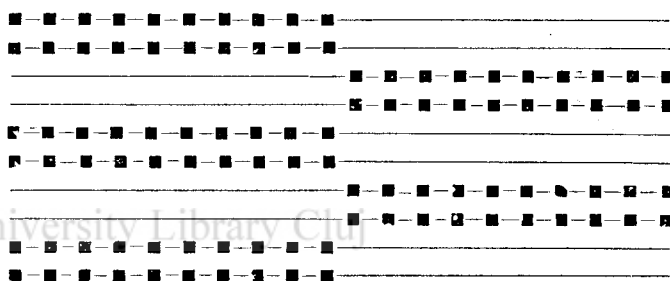
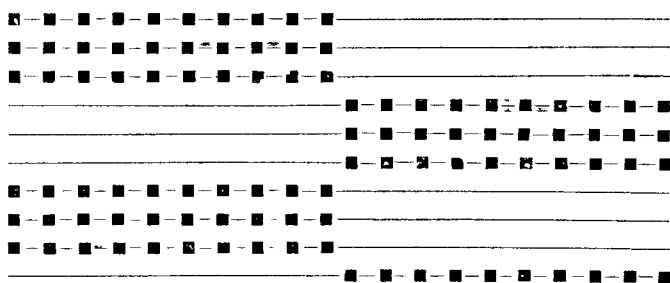

Fig. 9.

Exemple practice acomodate la Fig. 8 si 9.

Câti doi dieceri (husosi) sunt intr'unu florenu? Pentru 5 Abecedarie solvesce unu invetiatoriu 1 fl.; câtu costa 1 Abecedariu? Pentru ce? etc.

Câti Chgr. de brânza se voru puté cumperá cu 1 fl., déca 1 Chg. costa 30 cr.? (3 Chgr. si mai remane 1 dieceriu). Déca 1 m. de pânza costa 30 cr.; câtu voru costá 3 m.? Pentru ce? O muiere capeta pe 3 m. de pânza de acést'a 1 fl.; câtu vá trebui se reintórca cumperatoriului? — Pentru ce?

Totu in modulu acést'a se infaciosiéza si resolvirea altoru teme; d. e. Câti dieceri, cincer, cincidieceri sunt intr'o suta? Aretati acést'a la masin'a! etc. etc,

(Va urmá).

Invetiamentulu intuitivu in scól'a poporala.

De Ioanu Dariu.

(Urmare).

Cerculu IV. de intuitiune: Comun'a si locuitorii ei.

Transitiunea: In apropierea scólei si in apropierea casei nóstre parintesci mai sunt inca multe case. Tu, pana vii la scóla, treci pre langa multe case, in care locuiescu ómeni. Tóte casele de aici, impreuna cu locuitorii lor, forméza comun'a nóstra B. Asia-dar noi ne aflam in comun'a B. Comun'a nóstra e satu; dar C. ce este? (o rasiu, cetate). In satulu nostru sunt mai multe zidiri séu edificii.

A. Edificii din comuna.

a) Case: anume case de locuitu, scóle, biserici, mori, s. a. Unele case sunt mai vechi, altele mai nóue. Pe ce le cunosci? Altele sunt mai inalte si mai mari, altele sunt mai scurte si mai mici; unele sunt facute din lemn si se numescu case de lemn, altele din pétra (caramide) si se numescu case de pétra.

b) Siuri, magazine: In unele edificii se pune: grâu, secara, paie, fenu, fructe, marfuri, precum pei, séu lâna, s. a. acelea se numescu siuri séu magazine.

c) Grajduri: unele pentru vaci, bivoli; altele pentru cai, etc.

d) Ospetarii (birturi, crâsme): Ospetariile sunt facute, cá se traga ómeni de pe drumu acolo si unde pe bani se póla capetá totu ce are lipsa.

e) Colibe, bordeie: Ómenii seraci au nisce case fórté mici si rele, unele sunt facute in pamentu, acelea le numimu colibi séu bordeie.

Cas'a de aici din faci'a scólei este a lui D., cea de langa ea din stang'a e a lui S., dar' biserica a cui e? Dar' scól'a? Dar' cas'a comunala? Acestea nu sunt facute numai pentru unu omu séu doi, ei sunt facute pentru toti ómenii din comun'a nóstra. In biserica mergu toti ómenii, pentru cá se se róge lui D-dieu si se asculte santele invetiaturi. In cas'a comunala é' mergu toti ómenii pentru mai multe afaceri. In scóla ascemenea potu se vie toti copii de sém'a vóstra de aici din comuna. Ospetariile inca sunt facute pentru mai multi ómeni. Biserica, cas'a comunala, scól'a, ospetariile sunt edificii publice. Casele, in care stau parintii vostri si alti ómeni, se numescu edificii private. Spune edificii publice din comun'a nóstra? Tu spune edificii private?

1) Descrierea singuraticeloru edificii: Biserica.

Transitiunea: Copii mergu la scóla pentru cá se invetie ceva. Pre ei 'i invetia invetiatoriulu. Ómenii crescuti inca trebuie se mai invetie cate ceva. Ei mergu mai cu deosebire Duminec'a si serbatórea la biserica. Acolo 'i invetia preotulu. Preotulu e invetiatoriulu lor.

Aici in comun'a nóstra este numai o biserica, biserica cu chramulu St. Neculae. In biserica nóstra ati

fostu si voi de multe ori. Acum voimu se vorbimu ceva despre ea.

a) Form'a: 1) Biserica nóstra este unu edificiu maretiu. Noi putemu cunósce biserica fórté usioru dintre celelalte case, cá are unu turnu inaltu si ascutitu. Turnulu la verfu are o besica mare de feru albu si deasupra besicci o cruce frumósa. In turnu sunt clopotele si tóca. In turnu mai vedemu si unu orologiu mare, care ne arata timpulu.

2) Biserica are unu turnu.

3) Biserica nóstra are ferestre inalte cu mai multe ochiuri fórté mici

Cas'a de locuitu are o cuina, o pivnitia, etc.

4) Biserica n'are nici cuina, nici pivnitia.

5) Biserica nóstra are 2 usi.

Biserica are unu despartimentu in fundu, in partea despre resaritu, in care slujesce preotulu; acelu despartimentu se numesce altariu

6) Biserica are unu altariu.

7) Altariulu e despartitu de biserica prin templa.

8) In templa sunt acatiate mai multe icóne sante.

9) Totu in templa mai vedemu atárnându si mai multe candelé.

10) Prin biserica, pre langa paretii vedemu scaune (strani), in cari siedu ómenii mai bestrani.

11) Paretii bisericii nótre sunt sugrafiti cu chipurile mai multoru santi.

12) In paretile stangu ceva mai susu este facutu amvonulu, de unde predica preotulu.

13) De plafonulu bisericii atârna 2 candelabre.

14) In faci'a altariului stau doue svetnice mari cu mai multe lumini.

15) Langa cele doue svetnice mari sunt alte doue mici.

16) Langa svetniculu din dreapt'a este iconostasulu, unde se inchina ómenii candu intra in biserica.

17) In biserica sunt mai multe rapore. s. a.

b) Scopulu: Voi inca mergeti Duminec'a si serbatórea la biserica, óre pentru ce? Asia e, cá se ve rugati lui D-dieu. Ómenii cei mari (crescuti) totu pentru aceea mergu, cá se se róge lui D-dieu si se asculte dela preotulu, frumósele invetiaturi despre Domnulu nostru Isusu Christosu si ce trebuie se faca, cá se fie placuti inaintea lui D-dieu. Totdeodata in biserica se canta si cantari frumóse. In biserica, fiindu ca se vorbesce mai multu despre D-dieu, de aceea o numimu cas'a lui D-dieu (casa de rugaciune). In biserica trebuie se stamu frumosu si se fimu cu luare aminte la cele ce se facu acolo.

Totu in modulu acest'a se se vorbésca despre scóla, cas'a comunala, móra, s. a.

2) Compararea singuraticeloru edificii: Cas'a si Siur'a

a) Asemenari: 1) Amendoue sunt facute de aceiasi felu de ómeni. 2) Amendoue au unu fundamentu. 3) Amendoue au paretii verticali si unu coperisiu pezisiu.

4) Amendoue au mai multe despartiaminte. 5) Amendoue au usi si ferestre.

b) Neasemenari: 1) Cas'a e facuta, cá se locuiesca ómeni in ea; siur'a servesece pentru de a pastrá in ea: fenu, paie, gráu, s. a. 2) Cas'a are o cuina, o pivnitia, prin odai are cuptóre séu sobe; in siura nu se afla nici unele de acestea. 3) Siur'a are o usia fôrte mare, cas'a are usi mai mici. 4) Cas'a are ferestre mai multe si mai mari, siur'a mai puçine si mai mici séu apoi la unele lipsescu cu totul. 5) Cas'a are mai multe despartiaminte. 6) In siura vedemu multe unelte de lucratu la campu, in casa vedemu unelte de casa. 7) Cas'a are unu zidu mai masivu, siur'a de multe ori are numai nisce pareti fôrte subtiri, facuti din scânduri. s. a.

Comparéza totu asemenea: biseric'a si scól'a, biseric'a si cas'a comunala, ospetari'a si cas'a comunala!

B. Locuri mai insemnate si ulitiile (stradele) din comuna.

1. Cimiteriulu.

Biseric'a este edificata intr'unu locu liberu si spatiu. Loculu din giurulu biseric'ei e inchisu cu zidu. Acelu locu se numesce curtea biseric'ei séu cimiteriulu. In cimiteriu vedemu o multime de morminte, in ele se odihnescu ómenii cei repasati. Cum se odihnescu ei in livisce langa olalta: bogatulu si seraculu, tinerulu si betranulu, cunoscutulu si necunoscutulu! O multime de ómeni sunt acolo ingropati, inse ei nu facu nici o larma, nu se aude nimicu, cá candu n'ar' fi nici unulu. Óre pentru ce? Mai la fiacare mormentu vedemu cate o cruce, pe care stá scrisu, ca cine e ingropatu acolo, candu s'a nascutu si candu a muritu; crucile sunt puse pentru aducerea aminte de cei ce sunt ingropati acolo: ele se mai numescu si monumente. Intr'unu cimiteriu am vediutu unu mormentu frumosu, pe elu stá scrisu frumosulu epitafu: „Ce esti, am fostu, ce sunt vei fi.“ Óre ce voru fi insemnandu acele cuvinte?

2. Piat'a (loculu de tergu).

Unu altu locu mare si liberu, cu multu mai mare cá cimiteriulu, este piat'a, unde se face tergu. In comun'a nóstra se face tergu in tóta septeman'a, anume Mercurea. Candu e diu'a de tergu, negutiatorii 'si descarca aci marfurile lor. Unii dintre ei aducu: panura, panza, cârpe, cartóne, etc. Altii cöse, sapi, gresi (cuti), cutite, hârletie, etc. Altii ér' aducu pelerii, alții sapunu, lumini, etc. La o parte sunt acei'a, cari vendu bucate; intr'altu locu sunt lemne, scanduri, sindile, dóge, etc. Intr'altu locu vedemu óle, blide, cratitie etc. De alta parte vedemu felurite zarzavaturi, etc. etc. Candu ai fostu tu in tergu ce ai vediutu acolo? Ce a cumperatu muma-ta eri dela tergu? (cépa, sialata, ridichi, s. a.) Dar' bine, voi n'aveti gradina, unde se semenati de acestea? Pentru ce se mérga muma-ta in fiecare di de tergu cu pung'a plina, cá se cumpere lucruri, ce s'ar' putea face si in gradina la ea? Vedeti copii mei, asia sunt facuti Români nostri, ei au locuri de gradini fôrte frumoase, dar' in zadaru, ca cei mai multi in

locu se le lucre cum se cade si se samene totu ce-le trebuie, mai bine le lasa se crésca burueni in ele, urzici, scaeti, polamida s. a. ér' candu are lipsa de zarzavaturi, alérge la tergu, de unde le cumpera de multe ori fôrte scumpe. Ast'a nu'i frumosu pentru noi!

3. Strade (ulitie).

Candu vii la scóla, vii printre 2 renduri de case, adeca vii pe ulitia séu pe strada. Cum se chéma strad'a, in care locuesci tu? In care strada e scól'a nóstra? Care este strad'a cea mai mare din comun'a nóstra? Unele strade sunt largi si drepte, altele strimpte si si strimbe; unele sunt pardosite cu pétra, altele nu. Pentru ce sunt prin comuna mai multe strade?

C. Locuitorii comunei.

a) Dupa etate si genu. Inainte cu unu anu nu erái asia de mare, cá cum esti acum, de atunci ai mai crescutu. Dupa unu anu vei fi si mai mare, cá cum esti acum Tu cresci asiadar' mereu. Ceialalti conscolari ai tei inca cresc, parintii tei, tata-leu si mama-ta, nu mai cresc. Vecinulu nostru B. inca nu mai cresce. Eu inca nu mai cresc. Asiadar' se afla ómeni, cari cresc, necrescuti si ómeni, cari nu mai cresc, crescuti. Voi toti sunteti ómeni necrescuti. Parintii vostri sunt ómeni crescuti. Tu esti unu baiatu, ea e o copila. Aici sunt mai multi baieti si mai multe copile. Dupa ce ve veti face mai mari, veti esi din scóla, atunci nu ve mai numiti copii, ci junii si copilele june. Junii si junele totu nu sunt inca ómeni pe deplinu crescuti, ei inca totu mai cresc; dar' in scurtu timpu voru încetá de-a mai cresce si atunci se numera si ei intre ómenii crescuti. Dupa-ce junii si junele (fetele) au ajunsu pana acolo, ca sunt deplinu crescuti si sunt singuri in stare se-si agonisésca (procure) cele de lipsa, atunci se casatorescu. Dupa ce junele s'a insuratu si fat'a s'a maritatu, nu se mai numescu totu cu numele acest'a, ci junele se numesce barbatu si fat'a muere. Si barbatulu si muerea se numera intre ómenii crescuti. Aiadar' barbatii si muerile sunt ómeni crescuti.

In fiacare familia completa este unu barbatu si o muere. Barbatulu si muerea, déca au copii, atunci se numescu parinti, barbatulu atunci e tata si muerea mama de familia. Dupa-ce ómenii crescuti au traitu mai multi ani, incepu a imbetrani. Noi 'i cunóscemu pre acei'a, ca faci'a incepe a se sbârci, perulu li-se inalbesce, dintii li-se timpescu si dela unu timpu le cadu, incepu se mérga plecati si cá se nu cada, se sprijinescu intr'unu bátiu, atunci sunt betrani, mósinegi si femeile betrane, babe. Pe cine scii tu mai betranu aici in comun'a nóstra?

Mai totdeun'a ómenii betrani ambla fôrte incetu, cei mai multi sunt plesiugi, cu faci'a sbârcita, cocosiati, le tremura manele. s. a.

(Va urmá).

Legea de pensiune.

Adausu.

Instructiune

pentru jurisdictiunile comitatense si inspectorii scolastici reg. comitatensi, cum trebuie se se instrueze suplicele susternende in caus'a pensionarii, respective ajutorarii invetiatorilor, precum si a veduvelor si orfaniloru acelor'a, si ce procedura se se observeze cu ocasiunea resolvarii acelor'a la forulu antâiu.

Edata in urma ordinatiunei ministrului u. reg. de cultu si instructiune publica de dto 11 Decembre 1879. Nro. 35,111

1. Pensionarea invetiatorilor fiindu a se efectuí totu-de-un'a cu finea anului scolasticu (vedi § 43. art. de lege 32 din 1875). cu esceptiunea aceloru casuri, cari receru dispositiuni grabnice, invetiatorii se se incunoscintieze prin cerculariu, cá suplicele lor pentru pensiune séu esolvire finala se le sustérna totu-de-un'a sub servitiulu actualu, pentruca in casulu contrariu lasarea de statiune privindu-se de abdicere, consecintiele, cari voru puté urmá din aceea, ca nu se va puté constată necesitatca séu indreptatirea de a fi pensionati, voru avé a si le imputá siesi.

2. Suplicele pentru pensionarea, respective ajutorirea invetiatorilor, a veduvelor si orfaniloru acelor'a se se sustérna totu-de-un'a la inspectorele scolariu concerninte si se se instrueze cu urmatórele documente.

I. La suplicele invetiatoriloru pentru pensiune séu esolvire finala se se anecteze:

a) Cartea de botezu a invetiatoriului.

b) Documente, prin care se se arate intregu servitiulu implinitu in ordine cronologica, punctuosu si autenticu. Déca din documentele aceste nu s'ar puté aretá continuitatea tempului de servitiu, in sensulu §. 8. art. de lege 32 din 1875 se se arate caus'a intrerumperei cu documente autentice.

c) Cvietanti'a dela preceptoratu despre solvirea regulata a taxelor pentru fondulu de pensionare si ajutorare alu docentiloru, séu in viitoriu „Cól'a de legitimare,” in care se va adevéri solvirea implinita.

d) Acei invetiatori, cari pre bas'a legéi de pensiune (§ 44.) dupa servitiulu in ainte de anulu 1870, in intiesulu ordinatiuniloru guverniale de mai de multu, a praxeí séu a cutarui regulamentu eclesiasticu, comunalu séu a conventiunei private, pe langa fondulu de pensionare alu tieréi, in privinti'a esolvirei finale 'si potu formá dreptu si la altu fundu, séu facia cu comm'n'a, séu corporatiune, — documentulu, ce se referesce la acestu dreptu, fia acel'a contractu, statutu séu atestatu.

e) In casurile de sub punctulu d) documentu despre solutiunea si obvenientiele numai dupa oficiulu docentialu, avute in anulu celu din urma alu servitiului.

f) Aratare autentica despre pretiulu in bani, a naturalieloru, computatu dupa pretiulu de mijlocu din cei mai de aprópe 10 ani trecuti.

II. La suplicele veduveloru pentru ajutoriu, dupa cum veduv'a póte pretinde ajutoriu vidualu numai din fondulu de pensionare alu statului, séu alu tieréi, séu si din altu locu, afara de documentele de mai susu sunt a sa anectá inca urmatórele:

g) Estrasu matricularu despre mórtea barbatului.

h) Cartea de botezu a veduvei si eventualminte a orfaniloru remasi.

i) Estrasu de cununia, mai incoló:

j) Atestatu dela preotu despre convietuire pana la mórtea barbatului.

k) In urma: déca nu au traitu la olalta, se se arete in modu autenticu, ca care parte a datu ansa la despartire,

III. La suplicele orfaniloru pentru ajutoriu banescu.

a) Estrasu matricularu despre mórtea parintiloru.

b) Cartea de botezu a orfaniloru, in care se se espuna nascerea legiuita.

c) Cvietantiele séu Cól'a de legitimare despre aceea, ca parintele séu parintií susceptu in institutu de pensionare alu tieréi, au prestatu solvirile indatinat.

d) Déca orfanulu, afára de fondulu de pensionare alu tieréi póte pretinde ajutoriu si din altu locu, documentulu referitoriu la constatarea acestei pretensiuni.

e) Se se legitimeze impregiurarea aceéa, ca orfanulu concerninte nu se impartasiesce din cev'a ajutoriu de statu, séu besericescu publicu, nu are stipendiu, séu nu e susceptu in cev'a institutu de crescere.

f) La suplicele orfaniloru de amendoí parintií, a fara de cele insirate mai susu, se se anecteze unu atestatu oficiosu, care arata cine e tutorulu legalu.

3. Déca carev'a invetiatoriu 'si baséza rugarea pe cele cuprinse in §. 6, respective in punctulu 2 §. 7 alu articlului de lege 32 din 1875-, séu in casurile atinse in §. 10 si 11, inspectorele reg. scolasticu face susternere formala pentru dispunerea comisiunei, care se constateze necesitatea si indreptatirea pasirei in pensiune, in care designéza pentru denumire 2 membri si pe medicu (neputendu fi acest'a mediculu, care l'a curatu pe celu visitandu.) Se insemnéza, ca in casulu cuprinsu in punctulu 1 alu §-lui 7 nu e de lipsa procedur'a cu comisiune, ci in casulu acest'a se susterne suplic'a conformu celoru urmatóre mai in diosu la forulu competentu, pentru a se constată si dispunc pensiunea legala.

4. In caus'a neabilitatii pentru serviciu a invetiatorilor de statu, comunali si privati comisiunea stă din doi membri ai comisiunei de administratiune si din medicu sub presiedinti'a inspectorelui, care comisiune in caus'a invetiatorilor confesionali, séu acelu, cari-su aplicati la scóle sustienute de cev'a societate, séu corporatiune, pe bas'a §-lui 40 se intregesce cu doi membri esmitendi de catra jurisdictiunea suprema a institutului respectivu, spre acestu scopu ministeriulu provóca jurisdictiunea competenta pentru a esmite doi membri.

Aceste comisiuni nu potu detiermurí pensiunea, nu potu nici a face proiectu in privinti'a acést'a, numai tienendu in aintea ochiloru cele cuprinse in §§. 6, 7, 10, 11, si 12 art. de lege 32 din 1875, constatéza, ca óre invetiatoriulu respectivu e definitivu, de totu neabilu pentru servitiu, séu in urm'a cutarui morbu trecatoriu, numai interimalu, si pe bas'a celoru esperiate edice necesitatea si indreptatirea de a pasí in pensiune.

a) In casu, candu invetiatorii comunali interimalminte 'su neabili pentru servitiu, luandu in consideratiune impregiurarile si datinele locali, face dispositiune pentru substituirea invetiatoriului pe tempulu interimalitatii (care nu pote tiené mai multu de unu anu) si pentru acoperirea speseloru, cari resulta din acést'a substituire, póte edice si restringerea beneficiului invetiatoriului concediatu, dar' numai in ace'a mesura, cá in favorea invetiatorinlui concediatu se remana celu puçinu atât'a suluatiune, câtu i-ar fi eventualminte pensiunea.

Inspectorulu scolaru reg. reportéza despre acést'a procedura comisiunei administratóre mai de aprópe pentru aprobare.

b) In casurile analóge, cari vinu inainte la invetiatorii confesionali, recérca numai decátu competent'a jurisdictiune besericésca prin esmisii sei, pentru a se face dispositiune pe tempulu interimalitatii.

Inspectorulu urméza cu atentiune rezultatulu dispositiunei facende de jurisdictiunea besericésca, si in casu de lipsa reportéza la ministeriu.

5. Protocolulu luatú despre conclusulu comisiunei, déca invetiatoriulu respectivu a fostu de statu, séu ast-feliu de invetiatoriu comunalu si confesionalu, care a fostu susceptu in fondulu de pensionare alu tieiei, precum si suplic'a pentru ajutoriu a veduveloru si orfaniloru acelu invetiatori, dimpreuna cu tóte documentele specificate mai susu, se se sustérna de-a-dreptulu la ministeriulu de cultu si instructiune publica, unde

pe bas'a documintelotu susternute constatandu-se pensiunea, séu ajutoriulu platindu din fondulu tieiei, pentru a se constatá, respective a se aduce decisiune in forulu antáiu cu privire la pensiunea, ce se póte pretinde in intielesulu pracsei regulamentului si ordinatiuniloru mai vechi, cari prin §. 44 alu legei de pensiune se sustienu in vigóre, tóte actele se voru trimite la municipiulu concerninte.

6. Déca inse invetiatoriulu respectivu nu a fostu membrulu institutului tieiei pentru pensionarea docentiloru, atunci protocolulu luatú de comisiune, dimpreuna cu suplic'a instruata pentru procedur'a finala, se se transpuna de-a-dreptulu la municipiu, cá in intielesulu pracsei regulamentului, séu ordinatiuniloru mai vechi, care sunt lasate in vigóre prin citatulu § 44, se se aduca decisiune in forulu antáiu. Se escipiéza de sub procedur'a acést'a suplicele pentru pensionare ale docentiloru confesionali de religiunea augustana si helvetica, care pentru pertractare ulterióra se trimitu jurisdictiuniloru besericesci competente, respective se stradau membriloru esmisi, cari au luatú parte in comisiune.

Municipiulu comitatensu comunica decisiunea s'a in scrisu atâtú cu partea, care e obligata a suportá pensiunea, câtú si cu invetiatoriulu pensionandu, in care se se espuna apriatu, cá partea neindestulita póte apelá in restempu de 15 dile de la admanuare.

7. Suplicele pentru pensionare ale veduveloru acelu invetiatori, cari nu au fostu suscepti in institutulu de pensionare alu tieiei, pentru decisiune in forulu antáiu, asemene se se transpuna municipulu comitatensu competentu.

8. Municipiulu aduce decisiunea s'a pe bas'a legei, ordinatiunei, regulamentului, pracsei, séu conventiunei acelei'a, carea trebue se o documenteze invetiatoriulu respectivu in intielesulu literei b) din partea I.

(Va urmá).

Varietati.

(Anunciu). Adunarea generala a „Reuniunei invetiatoriloru romani gr.-or. din dieces'a Caransebesiului“ va avé locu pentru anulu acesta in Oraviti'a montana la 21. Septembre (3. Octobre) si dilele urmátore. Cei ce voiescu a luá parte la acést'a adunare se se insinue la presiedintele comitetului arangeriului, D. Ioanu Novacu in Oraviti'a montana celu multu pana Joi in ^{18/30} Sept. a. c.

Invitare de prenumeratiune la „Scó'l'a Romana.“

Cu Nru-lu 19 s'a inceputu semestrulu alu doile alu foiei nóstre pe anulu curentu. Deschidemu deci unu nou abonamentu, cu pretiulu de 2 fl. pana la finele cursului, observandu ca putemu serví cu esemplare complete chiar dela inceputulu anului. Cursulu intregu costa 4 fl.

REDACTIUNEA „SCOLEI ROMANE.“

Proprietari, editori si redactori responsabili V. Petri si M. Popu. — Tipografi'a ereditulu dupa J. E. Filtsch in Bistritia.